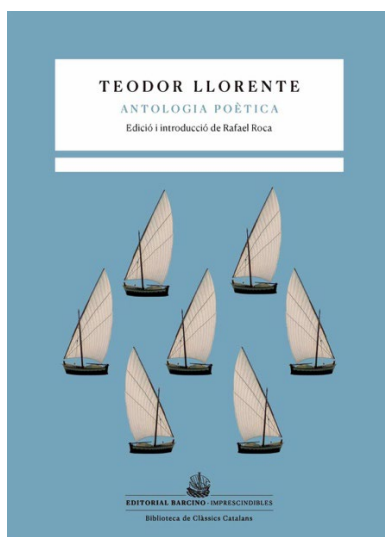

Teodor Llorente. *Antologia poètica*, a cura de Rafael Roca. Barcelona: Barcino, 2025, 241 pp. ISBN: 9788416726394

Ressenyat per: Cèsar Ferrandis

No descobrirem ara la sopa d'all si diem que Teodor Llorente és l'escriptor central de la Renaixença valenciana. Com en aquella imatge orogràfica que proposava André Gide, en la que veia elevar-se la força literària de Dostoievski per damunt de la de Tolstoi segons que s'allunyava del cim més pròxim, així emergeix la figura de Llorente per sobre de la nostra literatura vuitcentista. Amb la perspectiva del segle i mig que s'ha escolat, i a mesura que hem aprofundit espiritualment en la coneixença dels seus versos, l'estre poètic de Llorente ha agafat volada en el panorama literari nacional. El personatge ha deixat de ser vist amb l'entelament del seu conservadorisme polític, tan criticat, per convertir-se en un valor poètic i lingüístic de dalt de tot.

El reconeixement explícit d'un florilegi de poemes que ja formen part del nostre imaginari com a lectors curiosos de les lletres valencianes, i per extensió de les catalanes, ha situat el poeta en el pavelló de les corones de llorer. Si poesies com ara "La barraca", "Vora el barranc dels Algadins", "Mal ensomni" o "Ma filla Irene", entre més, li valgueren tot de reconeixements civils i literaris a les acaballes dels seus dies – recordem els homenatges ciutadans de 1903 i 1909 –, així com el fervorós entusiasme de la fornada de joves poetes que va aixoplugar-se sota el seu mestratge, hui en dia, el seu bri poètic resta incòlume, fresc, àgil, davant el pas del temps i les noves generacions literàries. Poetes de tots els ritmes i estrofes, des de Carles Salvador fins a Josep Piera, passant per Estellés, reconeixen en el patriarca de la Renaixença l'alé de la seua emoció paisatgística, el voleteig gràcil i florit de la seua tonalitat, la creació d'un tòpic literari contemporani, tal com va explicar Vicent Simbor al voltant de "La barraca." Potser, en la lectura apressada dels seus versos, no hi trobem sinó la benestança complaent d'una burgesia envanida que vulnerava la realitat d'una horta valenciana sagnant i plena de gasons irredempts. Però, a poc que els contextualitzem entre línies, el seu cant rescata l'agosament de versificar en una llengua deturpada i maldestra per a segons quins auditoris. És l'hora, doncs, de canonitzar Llorente en l'ara sagrada de la pàtria com un dels nostres poetes més reverenciats. El més "eminent dels escriptors valencians", si prenem en consideració les paraules de Claudi Omar en carta adreçada al mateix Llorente el 1883.

Motius no en falten. El mallorquí Marià Aguiló, tan preponderant en l'inici de la nostra renaixença literària i mestre reconegut del nostre poeta, escrivia a son pare el febrer de 1859 per reconèixer en uns estudiants de final de carrera com eren Llorente i Querol –i encara Pérez Pujol, d'ascendència lleidatana– “los literatos de más provecho de por aquí.” Des de bon començament que Aguiló va veure clar en aquells aficionats a escriure versos un interès viu per les nostres coses. Un mes després, en carta des de València, insistia al seu amic Muntaner: “Predico el catalanismo y hago numerosas conversiones.” La resta és història de les deixes i encerts d'una Renaixença que, al remat, va ser la que va ser. Si a Llorente se li ha retret bona part de les deixes, certament per no fer una passa endavant en la politització del moviment –i no és el lloc d'aclarir-ne ací els ets i uts–, sí que m'agradaria desplaçar-me, ni que siga a peu, per un dels camins que va obrir el llorentinisme.

En una cosa podem estar d'acord quan parlem de l'escriptor: l'assumpció per part seua d'un corpus teòric sobre la identitat de la nostra llengua que ha evitat majors biaixos lingüístics dels que s'han produït. Sense la seua autoritat literària, sense la seua estima sincera per la llengua i la seua vocació unificadora, s'ha dit un munt de vegades, no sabríem on estaríem ara nacionalment i literària. Llorente sempre va defensar en els seus papers, a peu i a cavall, un model de llengua convergent, depurat de castellanismes, defugint el valencià que ara es parla com el ressort irrenunciable per conquerir àmbits d'ús que estaven vedats en l'esfera liberal del centralisme assimilador. Potser ell no ho va formular així, però en moltes de les seues reflexions hi ha una proposta assenyada al voltant de la llengua, entesa, en el seu fur intern, com el preludi d'un valencianisme polític aglutinador, com bé ha assenyalat el professor Roca.

En aquest sentit, Llorente, hagué de viure en una permanent tensió entre els seus anhels més íntims i la substitució lingüística que propugnaven molts dels seus mateixos correligionaris polítics. Deixem ací dues pinzellades que poden il·lustrar-nos al respecte: d'una part, l'amonestació pública que fa al bibliotecari de la Universitat i vicepresident de Lo Rat Penat, Josep Nebot, en el preàmbul del seu *Tratado de Ortografía Valenciana Clásica*, de 1910, per l'esbarrada filològica d'aquest farmacèutic de Vila-real en què arriba a qualificar el libel de Nebot de “verdadero borrón para la literatura valenciana.” De l'altra, potser més reveladora, és la transmissió que en fa al seu fill de l'ascendència poètica renaixencista de Catalunya i València. En un pròleg, poc comentat, al llibret de Josep Maria López-Picó titulat *Compliment a València* (1946), Llorente Falcó, hereu intel·lectual de son pare, lloa la personalitat del poeta català, “molt pròpia dins del gran moviment literari català.” I afegeix: “tinc el legítim orgull d'ésser fill de Teodor Llorente i que, en unió de Vicent Querol, Jacint Labaila i Ferrer i Bigné, alçaren a València la bandera renaixentista. Jo vaig viure en aquest ambient, i en aquest ambient vaig conèixer i vaig tractar els grans poetes catalans: Marian Aguiló, Rubió i Ors, mossèn Jacint Verdaguer, Francesc Matheu, Jaume Collrell i quants i quants més! Perquè el renaixement català, fonamentat per Milà i Fontanals, Rubió i Ors i Aguiló, tingué una floració insospitada, per esplèndida i magnífica.”

Ara, l'editorial Barcino, amb una història i un servei a les lletres del país dignes de la major eloquència i a l'altura del nostre literat, ha publicat una antologia de bella factura amb les seues millors poesies i seguint la tríada jocfloralesca de Pàtria, Amor i Fe, així com les seues poesies nacionals. No és la primera vegada que el món editorial català s'acosta a la Renaixença valenciana a través de la figura de Llorente: ja ho havia fet abans la “Biblioteca Popular de L'Avenç” el 1906 i “La Il·lustració Catalana” el 1913, impulsada per Francesc Matheu. Tanmateix, aquesta vegada –112 anys després!– ho fa amb el pes d'una editorial que arrossega l'esperit de Josep Maria de Casacuberta, el seu fundador, prohoms de la cultura catalana amb una mirada amatent cap a les lletres

valencianes des del temps de Francesc Soriano Bueso i Manuel Sanchis Guarner, abans de 1936. En aquest context, Barcino no ha pogut escollir millor mestre de cerimònies per fer-ne primer una ajustada introducció en què dissecciona cabalment l'obra de l'antologat i les seues circumstàncies i adobar-la, a continuació, amb l'esplet de la seua poesia, meticulosament triada: Rafa Roca.

Fa anys que el professor Roca desentranya la intimitat dels versos llorentins. El seu treball, bastit des de la tribuna universitària, és un llarg exordi sobre la figura del poeta antalogat, desplegat en el temps a través d'un ampli ventall bibliogràfic. De fet, Roca ha convertit el patriarca de la Renaixença valenciana en un dels literats més estudiat de les nostres lletres. Més enllà de Navarro Reverter, Josep Sanchis Sivera i Miquel Duran de València, biògrafs en l'ombra de D. Teodor, Roca ens ha explicat les múltiples facetes sobre les quals s'assenta la trajectòria vital, literària i professional d'un dels fundadors de Lo Rat Penat. El seu coneixement global de l'obra llorentina, la seua exegesi intuïtiva a la trobada de nous viaranys interpretatius, les seues voltes i revoltes per papers, epistolaris i arxius és el pòsit investigador que li ha permés desbrossar fulla a fulla la complexitat d'un personatge polièdric i polifònic (Llorente ha estat titlat com el gran manifestar de la Renaixença). En poques paraules: cap estudiós pot copsar la complexitat de Llorente sense tindre en compte el treball de Roca, i la seua introducció en aquesta antologia n'és una mostra més de la síntesi i claredat del seu pensament llorentí.

Roca ens deixa, doncs, a les portes de la poesia catedralícia de Llorente. Entrem en les pàgines d'aquesta antologia i ensumem la canonicitat del poeta vuitcentista, la musicalitat de les notes temperades, el trast de la paraula pensada, el plor per la filla estimada, la pulcritud del cel valencià, la pàtria cobejada, entelada en les síl·labes àtones d'allò que, tal vegada, volgué dir i no pogué sinó metafòricament: "Vora el barranc dels Algadins, / s'alcen al cel quatre palmeres." Canonitzem Llorente!